

Annemarie Dekker, ecologisch onderzoeker en adviseur bij CLM Onderzoek en Advies

‘Als alle sectoren zich inspinnen en bovendien het eigen waterverbruik verminderen, dan hoeft niemand in droge perioden dorstig aan te kloppen bij natuurbeheerders’

‘Elk jaar komt er enorm veel water naar ons toe, als regen en via de grote rivieren. In piekperioden pompen we het water, dat we op dat moment als overtollig bestempelen, nog weg naar zee. We raken zelfs enigszins in paniek als dit niet lukt. Om ook droge perioden goed te kunnen doorstaan zou het veel beter zijn om water vast te houden. Dat is niet primair een taak voor beheerders van natuurgebieden, het is een taak voor iedereen: landbouw, natuur, industrie, waterbedrijven en burgers.

Voor terreinbeherende organisaties is het vanzelfsprekend om in natte natuur water vast te houden. Doelsoorten hebben het nodig. In droge natuur zijn er echter minder mogelijkheden. De kansen om ook in de landbouw water vast te houden worden nog niet volledig benut. Boeren zijn wel steeds meer bezig om de sponswerking van de bodem te verbeteren, door opbouw van bodemorganische stof. Verhoging van het grondwaterpeil kan deze sponswerking, vooral in veenweidegebieden, verder versterken. Al ontstaat er meer begrip hiervoor bij boeren en waterschappen, samenwerken aan een natuurlijk(er) peilbeheer (wat veelal neerkomt op hogere grondwaterstanden) is nog erg lastig.

Er zijn meer mogelijkheden om in landelijk én stedelijk gebied water vast te houden: in een fijnmazig net van sloten met natuurvriendelijke oevers, in waterbergingen, wadi's en infiltratiezones. Als alle sectoren zich hiervoor inspinnen en bovendien het eigen waterverbruik verminderen, dan hoeft niemand in droge perioden dorstig aan te kloppen bij natuurbeheerders. Het is niet opportuun om alle verantwoordelijkheid daar neer te leggen. Wie spaart hoeft niet de rekening te betalen voor degenen die niet hebben gespaard.’

‘Water vasthouden voor volgende droogtes moet in natuurgebieden’

— Ria Dubbeldam (samenstelling)

Landbouw, stad en natuur snakken in droge periodes naar water. Is het een idee om het benodigde water in natuurgebieden vast te houden en/of te bergen om de tekorten tijdens droogtes op te vangen?

Brenda Arends, adviseur robuust watersysteem bij waterschap Aa en Maas

‘Natuurgebieden kunnen bijdragen door te zorgen dat de neerslag die daar valt wordt vastgehouden in het gebied zelf en dat water dus niet of nauwelijks wordt afgevoerd’

‘Water vasthouden moet overal. In zowel stedelijk als landelijk gebied én in natuurgebieden. Natuurgebieden kunnen bijdragen door te zorgen dat de neerslag die daar valt wordt vastgehouden in het gebied zelf en dat water dus niet of nauwelijks wordt afgevoerd. Hierdoor zullen grond- en oppervlaktewaterstanden hoger blijven. Als er dan toch water moet worden afgevoerd, kan het wenselijk zijn om dit op te vangen in buffers rondom het natuurgebied. Die buffers met water zorgen ervoor dat het natter blijft in de natuurgebieden. Het water zou dan bijvoorbeeld kunnen worden gebruikt door de landbouw. Hier moet natuurlijk wel ruimte voor worden gecreëerd en die is schaars. In het stedelijk gebied draagt meer ruimte voor water en groen eveneens bij aan het tegengaan van hittestress. Iedereen kan daar in principe aan bijdragen: bij jezelf in de achtertuin in de vorm van een regenton, afkoppelen van je regenpijp of een groene tuin. En in de openbare ruimte door bijvoorbeeld de aanleg van wadi's. In het landelijk gebied zorgt een goede grond- en oppervlaktewater voorraad ervoor dat bijvoorbeeld onttrekkingsverboden zo lang mogelijk voorkomen worden. De bodem dient een spons te zijn die de neerslag kan opnemen en vasthouden.’

Jan den Ouden, universitair docent bosbeheer en boscologie bij Wageningen Universiteit

‘Concentratie van waterretentie in natuurgebieden betekent dat er badkuipen van gemaakt moeten worden; daarmee worden vaak ook aanwezige waarden teniet gedaan’

‘Natuur beschouw ik hier maar even als alle land waar geen landbouw wordt bedreven en niet gebouwd is. Kortom, die archipel van kleine snippertjes gekleurd groen in de zee van akkers, graslanden en stedelijke gebieden. Water vasthouden is iets wat je op landschapsschaal zou moeten doen, dus nee: water vasthouden in alleen natuurgebieden lijkt me geen verstandige strategie om dit probleem op te lossen. Het (grond)watersysteem omvat het hele landschap, dus alleen die eilandjes gebruiken is dweilen met de kraan open. Want wat heeft het voor zin als het uittredende grondwater vervolgens wordt afgevangen in het superefficiënte afwateringsstelsel dat de landbouwgronden droog moet houden? En die dan in de zomer moeten worden berekend met diep grondwater? In plaats daarvan zouden landbouwgebieden van hun verslaving aan lage grondwaterpeilen verlost moeten worden. Dat is goed voor de aangrenzende natuurgebieden en de funderingen in de aangrenzende woongebieden, en levert een verminderde uitstoot van broeikasgassen op de koop toe. Veel natuurgebieden snakken naar hydrologisch herstel, maar pogingen daartoe sneven nogal eens omdat men om uiteenlopende redenen in het omringende gebied de waterstand laag wil houden. Concentratie van waterretentie in natuurgebieden betekent feitelijk dat er badkuipen van gemaakt moeten worden. Daarmee worden vaak ook veel aanwezige waarden teniet gedaan. Natuurbeheer blijft een kwestie van kiezen, maar als de noodzakelijkerwijs suboptimale uitvoering van hydrologische projecten leidt tot het verdrinken van oude bossen en hun vegetaties, dan vraag ik me af of dat het waard is.’

Wiebe Borren, adviseur hydrologie bij Natuurmonumenten

‘In de bestaande natuurgebieden zijn maar beperkt mogelijkheden, omdat meestal al vol wordt ingezet op hoge waterstanden en vertraagde afvoer’

‘Ik ben het niet met de stelling eens. Water vasthouden om het hoofd te bieden aan droogteperiodes die door klimaatverandering vaker, langer en sterker zullen optreden, moet in het gehele landschap plaatsvinden. Binnen de bestaande natuurgebieden zijn daarvoor maar beperkt mogelijkheden, omdat in die gebieden meestal al vol wordt ingezet op hoge waterstanden en vertraagde afvoer. Buiten de natuurkernen, in wat ik het 'ontwaterde landschap' noem, ligt meer ruimte, om te beginnen in overgangszones rond die natuurkernen. We praten daarbij over water vasthouden op de hoge plekken in het landschap om de grondwateraanvulling te laten toenemen. De effecten hiervan zijn binnen de huidige waterhuishoudkundige inrichting beperkt, tenzij er een transitie naar een 'waterrijk landschap' wordt ingezet.

Bij water vasthouden is het bovenal belangrijk om zo nat mogelijk het voorjaar in te gaan, zodat het moment waarop kritische grondwaterstanden worden onderschreden, uitgesteld wordt. Daarvoor is het voorjaarsmoment (eind februari-begin maart) cruciaal, de periode waarin vaak de peilen actief verlaagd worden ten behoeve van het uitrijden van mest en het laten opwarmen van de bouwvoor. Veel water wordt op dat moment afgevoerd naar zee, terwijl we regelmatig meemaken dat er daarna weinig neerslag valt en we al snel weer water moeten aanvoeren. Naast de watertransitie is er dus ook een transitie nodig naar minder mest uitrijden en naar gewassen die in het voorjaar minder drooglegging nodig hebben. Actief bergen van winterwater in grondwaterlichamen of spaarbekkens, is een interessante optie om te onderzoeken. Zeker als dat gecombineerd kan worden met seizoenswaterwinning, natuurontwikkeling of het aanleggen van groene recreatiegebieden.’

Myrjam de Graaf, onderzoeker klimaatadaptatie bij Wageningen Environmental Research

‘Water bergen in natuurgebieden kan een mooie oplossingsrichting zijn; uiteraard onder de voorwaarde dat dit geen nadelige gevolgen heeft’

‘Met de vele neerslag van afgelopen herfst en winter en een goed gevuld water- en bodemsysteem is deze stelling erg actueel. We weten allang dat voor het beperken van droogte structurele aanpassingen aan het watersysteem, het waterbeheer en het watergebruik nodig zijn. Water bergen in natuurgebieden kan zeker een mooie oplossingsrichting zijn. Uiteraard onder de voorwaarde dat dit geen nadelige gevolgen heeft voor de vegetatie en/of de diersoorten of de (grond)water- en bodemkwaliteit. En natuurlijk hangen de mogelijkheden af van het reliëf en de bodemsamenstelling. In Nederland bestaan inmiddels enkele mooie voorbeelden van waterberging: Leuvenumse beek (Noord-Veluwe), Dwingelderveld (Drenthe) en Kempenbroek (Limburg). Wel moet benadrukt worden dat alleen het langer vasthouden van water in natuurgebieden lang niet voldoende zal zijn. Niet om verdroging van de natuur tegen te gaan, laat staan om droogteschade aan gewassen, woningen en dergelijke te tackelen. Ook agrarisch ondernemers én waterbeheerders moeten op grote schaal aan de slag voor een robuuster watersysteem. Water wordt nu nog vroeg in het jaar al afgevoerd, zodat boeren het land op kunnen, maar daardoor raken we dat water gelijk voor de rest van het jaar kwijt. Per akker van 10 à 20 hectare kan dat gaan om één à twee olympische zwembaden; reusachtige hoeveelheden op landschapsschaal. Voor een structureel ander watersysteem is het onvermijdelijk dat sommige beleidskeuzes en inrichtingsmaatregelen pijnlijk kunnen zijn voor bijvoorbeeld boeren. De pijnlijke keuzes en de gevolgen daarvan moeten op tafel komen. Laten we dat gesprek vooral vandaag al starten, want de voorraden van nu kunnen over een paar maanden zeer welkom blijken!’